



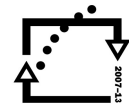
evropský  
sociální  
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,  
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání  
pro konkurenceschopnost



UNIVERZITA  
PALACKÉHO  
V OLOMOUCI

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

## Metodika 1. workshopu

### Všichni jsme různí, všichni jsme stejní

Verze pro ZŠ

#### Úvodní slovo

*Prvotním cílem tohoto workshopu je vytvoření uvolněné, spolupracující a zároveň respektující atmosféry mezi žáky a žákyněmi ve třídě. Na uvolnění je kladen důraz zejména proto, že je podstatným faktorem k otevření se žáků a žákyně v průběhu další spolupráce, k motivaci, k hlubší angažovanosti a zvnitřnění jednotlivých myšlenek, na kterých je workshop postaven.*

*Pokud žáci a žákyně přijmou návrhy myšlenek, které jim formou zážitkových aktivit poskytnete, pomůže jim tato zkušenost v pochopení a vcítění se do odlišností prožívání lidí jiných kultur. O tento základní cíl se snažíme na základě uvědomění si drobných, ale i výraznějších rozdílů v myšlení, návycích, povahových vlastnostech a stereotypech v rámci jedné třídy, a toto poznání se pokoušíme zasadit do širších souvislostí, které přesahují rámec jedné kultury. Důležitým výstupem je akceptování odlišnosti jako přirozené součásti bytí, jako obohacujícího elementu našeho života a ne jako zdroje konfliktu, jak by se mohlo na první pohled jevit.*

*Podstatným nástrojem či metodou vedoucí k pochopení a toleranci odlišností je schopnost a vůle k sebepoznání (tedy zastavení se u vlastních pocitů, jejich sledování a uvědomění si jejich základů). Pokud se nám podaří přimět alespoň část žáků a žákyně k zastavení a zamyšlení se nad základními principy fungování tolerantní společnosti, budeme toto považovat za náš velký úspěch a splnění smyslu celé naší práce.*

#### Anotace

Jednotlivé aktivity workshopu jsou zaměřeny na problematiku sebepoznání, snaží se poukázat na to, že každý jsme jiný a o druhých lidech toho stále ještě hodně nevíme i přesto, že máme pocit, že se vzájemně dobře známe. Workshop se snaží také ukázat, že naše vzájemné odlišnosti, bez ohledu na naši národnost, začínají už v jednotlivých rodinách. I na odlišnosti v množství zvyklostí, které považujeme za samozřejmé, je možné demonstrovat, jak se liší naše pojmání toho, co je normální. Úvaha o tom, co nás jako lidstvo spojuje, je zaměřena na schopnost vyjádřit, co je „lidské“ a co znamená „být člověkem“. Cílem je žáky a žákyně přimět k úvaze o míře tolerance k různým skupinám lidí, kteří pro ně často mohou

symbolizovat nějakou nepříjemnou vlastnost, nebo prožitou zkušenost. Workshop využívá formy zpětné vazby a rozvinutí diskuze, aby přiměl žáky a žákyně k promýšlení vlastních zdánlivě samozřejmých předpokladů.

### **Výchozí předpoklady**

Je pravděpodobné, že žáci a žákyně nemají dostatečně rozvinutou schopnost sebereflexe, tolerance a empatie, což jim může bránit v pochopení a přijetí odlišností, jinakosti a různosti ve společnosti. Tento workshop vychází z nejnovějších výzkumů při realizaci multikulturní výchovy, podle kterých je třeba začít od základních sociálních dovedností, jako je schopnost říci svůj názor a akceptovat postoje druhých, i když s nimi nesouhlasím, projevit správnou míru tolerance.

### **Cíle**

- navození příjemné a spolupracující atmosféry,
- vysvětlení (názorné) pojmu *multikulturní* a *multikulturalismus*,
- zvýšení schopnosti vcítění se do pocitů a prožitků druhých lidí,
- vytváření tolerantních postojů, respektu k odlišnostem, reflexe a uznání ostatních sociokulturních skupin,
- vnímání odlišností jako příležitosti k obohacení, nikoli jako zdroj konfliktu.

### **Potřebné pomůcky a uspořádání prostoru**

Židle uspořádány do půlkruhu, křídly nebo fixy na tabuli, papíry A3, A4, tři míčky, nástěnná mapa světa, barevné připínáčky.

### **Obsah**

1. Rozehřívací aktivita
2. Pojem multikulturalismus a multikulturní výchova
3. Mapa světa – imaginace
4. Rád bych, ale nerozumím
5. Společné znaky lidí. – dopis mimozemšťanům
6. Závěrečné shrnutí

### **Alternativní aktivity**

1. Rozdíl kultury v rodinách
2. Vcíťování se do druhých (empatie)

### **Průřezová témata**

- Osobnostní a sociální výchova – osobnostní rozvoj (rozvoj schopností poznávání, sebepoznání a sebepojetí, kreativita), sociální rozvoj (poznávání lidí, mezilidské vztahy, kooperace a kompetice), morální rozvoj (hodnoty, postoje, praktická etika)

- Výchova k myšlení v evropských souvislostech – Evropa a svět nás zajímá, objevujeme Evropu a svět
- Multikulturní výchova – kulturní diference, lidské vztahy, etnický původ, multikulturalita

### Vzdělávací oblasti

- Jazyk a jazyková komunikace – český jazyk a literatura
- Člověk a společnost – dějepis, výchova k občanství
- Člověk a příroda – zeměpis
- Umění a kultura – výtvarná výchova
- Doplňující vzdělávací obory – etická výchova

### Literatura a zdroje

CANFIELD, J.; WELLSÖ, H. C. *Hry pro zlepšení motivace a sebepojetí žáků*. Praha: Portál, 1995.

*Interkulturní vzdělávání*. Praha: Varianty, 2002.

KŘÍŽ, P. *Kdo jsem, jaká jsem*. Kladno: AISIS, 2005.

## Postup realizace aktivit

### 1. Rozehřívací aktivita

**Cíl:** navození atmosféry zájmu o druhé

**Čas:** 10 minut

**Pomůcky:** třímíčky

**Forma práce:** skupinová práce

#### Postup práce:

**Krok 1:** Vyzvěte třídu, aby si stoupla do kruhu čelem k sobě, přičemž i vy se stanete součástí kruhu.

**Krok 2:** Postupně má každý žák/ každá žákyně říct, jaká je jeho/její oblíbená činnost, záliba, případně oblíbená věc, místo apod. – měli by se snažit vymyslet něco, co je pro ně typické, to, co je může charakterizovat i odlišovat od druhých, např. pes, jízda na koni, fotbal, šachy, aj. Žádná z činností ani věcí se nesmí opakovat. Aktivitu zahájíte tím, že řekne svou oblíbenou věc, např. *Rád/ráda spím*. Žáci a žákyně budou pokračovat. Cílem je zapamatovat si co nejvíce charakteristických informací o svých spolužácích a spolužačkách. Pro usnadnění zapamatování proběhne představovací kolečko ještě jednou, tentokrát ve zkrácené podobě, kdy žáci a žákyně nebudou již říkat: „*rád spím*“, ale pouze „*postel*“ nebo „*spánek*“ apod. Opět zahajujete vy.

**Krok 3:**Nyní bude do hry zapojen míček. Ten musí projít rukama všech žáků a žákyň pouze jednou, a sice takovým způsobem, že řeknou jednu z oblíbených věcí a hodí míček žákovi/žákyni, který/která tuto věc řekl/řekla. Ten/Ta s míčkem pokračuje stejným způsobem, řekne jinou z oblíbených věcí a hodí míček tomu, k němuž se vztahuje. Tímto způsobem se vystřídají všichni. Proběhne celé kolečko a naposledse má míček dostat k vám (je třeba na to upozornit předem).

**Krok 4:** Nyní budou do hry vřazeny tři míčky, které mají opisovat naprosto shodnou cestu jako poprvé – budou posílány v rozmezí cca 15 sekund (ve snaze zrychlit celý proces). Zdůrazněte, že je velmi důležité, aby si každý účastník kruhupamatoval, od koho míček dostal a komu jej hodil, aby tento proces mohl zopakovat.

**Krok 5:**Po ukončení rozehřívací aktivity se můžete ptát na následující otázky:

*Bylo pro vás jednoduché najít oblíbenou činnost (zálibu, věc atd.), která je pro vás typická?*

*Bylo pro vás jednodušší zapamatovat si víc vaše kamarády, které znáte dobře?*

*Bylo těžší zapamatovat si prvního nebo posledního z kruhu?*

**Krok 6:**Vysvětlete, že šlo o aktivitu, která může dobře ukázat, jak moc jsme vnímaví k lidem kolem nás.

*Čeho jsme si všimli*

*Se zapamatováním si oblíbených činností svých spolužáků nemají žáci a žákyně větší problémy, ke komplikacím však dochází poté, co jsou do hry zapojeny míčky. Žáci a žákyně nejsou většinou schopni míček házet svým spolužákům tak, aby bylo možné jej bez problémů chytit, a současně z hry postupně vypadává to hlavní – oblíbené činnosti, které žáci a žákyně samovolně přestávají v průběhu házení říkat. Hra pak vytváří zmatek a nemusí mít žádoucí efekt. Je dobré všem zdůraznit hned na začátku aktivity, aby si pořadí hodů míčku co nejvíce zapamatovali. Hodnocení této aktivity ze strany žáků a žákyň bývá různé. V některých případech ji považují za zajímavou, neboť se o svých spolužácích něco nového dozvěděli, v jiných případech v ní nespatřují žádný hlubší význam.*

*Možnosti využití ve výuce*

*Aktivitu lze použít jako uváděcí nebo i zakončovací aktivitu k uvolnění atmosféry. Lze ji použít i v hodinách komunikace v českém jazyce, v občanské nauce, v dramatické výchově atd.*

## **2. Pojem multikulturalismus a multikulturní výchova**

**Cíl:** osvětlit pojmy *multikulturalismus* a *multikulturní*

**Čas:** 10 minut

**Pomůcky:** křída/fix, tabule

**Forma práce:**brainstorming, skupinová práce

**Postup práce:**

**Krok 1:**Obráťte se na žáky a žákyně otázkou, jak rozumí pojům multikulturalismus a multikulturní výchova:

*Co si představíte pod pojmem multikulturalismus? Setkali jste se někdy s tímto pojmem? V jakém kontextu?).*

Můžete pomoci rozbořením slov (multi – mnoho + kultura) a napište myšlenky žáků a žákyň na tabuli. Je nutné ujasnit i pojem kultura. Pro efektivnější zapojení všech využijte opět míčky – žáci a žákyně si je pak mohou házet mezi sebou, ale tak, aby se neopakovali stále titíž žáci nebo žákyně (na každou otázku by mělo zodpovědět cca 5 žáků nebo žákyň).

**Krok 2:** Pokud žáci a žákyně nebudou schopni na otázku odpovědět, vysvětlíte pojem sami. Nakonec prověříte, zda je termínu multikulturalismus rozuměno – vyvolejte někoho ze třídy, aby to zopakoval.

### 3. Mapa světa – imaginace

**Cíl:** uvědomit si odlišnosti jednotlivých kultur a respektovat je

**Čas:** 20 minut

**Pomůcky:** mapa světa, špendlíky s barevnou hlavičkou

**Forma práce:** skupinová práce, diskuse

#### Postup práce:

**Krok 1:** Umístěte na tabuli mapu světa a poté vyzvěte žáky a žákyně, aby se pohodlně usadili a zavřeli oči.

**Krok 2:** Pomalu přečtete tento text:

*Cestuješ časem i prostorem. V mysli hledáš silný prožitek spojený s cizím či cizokrajným prostředím. Můžeš se vrátit na místo mimo svůj domov, můžeš cestovat v myšlenkách na místo, o kterém jsi slyšel vyprávět, viděl film, dokument. Místo, které si zvolíš, by mělo být tím místem, kam by ses chtěl vracet, které bys chtěl poznat, místem, o kterém se ti např. zdálo ve snu, ale které reálně existuje někde na zeměkouli. Přesuneš se teď ve své mysli na toto místo a připomeneš si pocity s ním spojené. Vůni arabské kávy, hluk egyptského tržiště, zvuk zvonů na velkém náměstí, vůni kukuřice v Mexiku, chuť švýcarské čokolády, mořských plodů v Thajsku, slunce na pláži v Itálii, aj.... Pozor. Konec snění. Probouzíš se ve své třídě.*

Pro navození atmosféry čtete pomalu a mezi jednotlivé věty vkládejte dostatečné mezery, aby se žáci a žákyně mohli skutečně přenést do této situace. Poté je znovu vraťte do reality – požádejte, aby otevřeli oči.

**Krok 3:** Každý z nich pak dostane barevný špendlík, který umístí na připravenou mapu světa do místa, které si před chvílí představovali.

**Krok 4:** Dle svého uvážení vyberte označená místa (5-10) a na ně se dále můžete ptát.

*Kdo označil, že by chtěl jet do země XY? Proč bys tam chtěl jet? Jací lidé v té zemi žijí? Co by tě na nich zajímalo? S čím by ses mohl v dané zemi/kultuře setkat? Víš něco o jejich kultuře? Jakou mluví řečí? Na co by bylo dobré se připravit? Napadá tě něco, s čím bys mohl mít v této zemi nějaké potíže? Víte, jak byste se měli v dané kultuře chovat?*

Jednotlivé země můžete přiřadit k určitým kulturám a podat 2-3 informace o těchto kulturách. Je vhodné znát základní turistické informace o dané zemi (resp. kulturní oblasti), co je tam jiné oproti České republice, resp. Evropě apod.

Jedná se o následující kulturní oblasti:

- Evropa
- Anglosaský svět
- Latinská Amerika
- Afrika
- Arabský svět
- Indie
- Čína, Japonsko

**Krok 5:** Shrňte celou diskusi a vysvětlete žákům a žákyním, že tato aktivita sloužila k navození pocitu odlišnosti a uvědomění si toho, že každý národ, každá kultura má na tyto odlišnosti právo. Nakonec se zeptejte:

*Co by mohlo přijít cizincům zvláštní v České republice?*

*Čím myslíte, že se odlišuje naše kultura od jiných? (tj. jiné zvyky, jiný životní styl, jiné hodnoty, jiné stravovací návyky, jiné náboženství, jiná historie...)*

*Čeho jsme si všimli*

*Žáky a žákyně tato aktivita baví, chtějí se dělit o své představy i znalosti o daných zemích, se zájmem poslouchají o rozdílech mezi kulturami těchto zemí. Nebezpečím je pouze to, že je snadné zabřednout do diskuze a aktivita se protáhne na úkor ostatních aktivit.*

*Možnosti použití aktivity ve výuce*

*Aktivitu je možné použít nejen v hodinách občanské nauky při výuce o multikulturalismu, ale také v hodinách třeba zeměpisu nebo v dějepise. Je dobré ji použít i jako rozehřívací aktivitu před samotným probíráním učební látky.*

#### **4. Rád bych, ale nerozumím**

**Cíl:** uvědomit si pocity cizinců, vcítit se do jejich situace

**Čas:** 15 minut

**Pomůcky:** -

**Forma práce:** skupinová práce

**Postup práce:**

**Krok 1:** Řekněte žákům a žákyním, že při cestování do cizích zemí můžeme být překvapeni tím, jak různorodé a odlišné mohou jiné kultury být od té naší. Nyní si zkusíme prožít, jaké to je, když nerozumíme pravidlům jiné kultury.

**Krok 2:** Všichni (včetně vás) se postavíte do kruhu a vysvětlíte, že se všichni nacházejí v bludném kruhu a že se v něm necítí dobře a chtějí se z kruhu dostat ven. Existuje určité pravidlo, díky kterému je možné se z tohoto bludného kruhu dostat, žáci a žákyně se snaží přijít na toto pravidlo. Po celou dobu hry se nesmí vzájemně dorozumívat.

**Krok 3:** Na začátku znáte předem určené pravidlo, kterým se žáci a žákyně mohou osvobodit, jen vy. Dle tohoto pravidla zahájíte aktivitu vyřčením jednoho slova. Poté žáci a žákyně ve

směru od vaší pravice jeden po druhém vyslovují libovolné slovo a čekají, zda je vyzvete k opuštění kruhu slovem  *pryč*  (pro jasnější průběh je lepší říkat také heslo, které bude znamenat, že se žák nebo žákyně zatím z kruhu nedostali, např.  *zůstaň* ). Ti, kteří se dostali z kruhu, se snaží přijít na pravidlo, díky němuž se dostali z kruhu ven. Stále platí pravidlo, že se nemohou mezi sebou vzájemně dorozumívat.

**Krok 4:** Nechejte hru nějakou dobu plynout (2 – 3 kola), poté vyzvěte úspěšné žáky a žákyně, aby prozradili pravidlo.

**Krok 5:** Po odtajnění diskutujte se všemi o tom, jak se cítili v průběhu hry – nejprve ti neúspěšní a poté ti úspěšní. Objasněte smysl aktivity, který spočívá v uvědomění si odlišných způsobů komunikace, odlišných pravidel a norem fungování společnosti, které nejsou univerzální, ale mohou se v různých kulturách lišit. Žáci a žákyně by v této aktivitě měli prožít pocit bezmoci z neznalosti pravidel, která jsou ostatním zřejmá; díky tomu, že se nesmí dorozumívat s ostatními, navíc mohou pochopit pocity člověka, který nezná jazyk dané kultury, a uvědomit si tak, jak je těžké začlenit se a pochopit pro nás cizí kulturu s cizími pravidly, odlišnými od těch našich.

## 5. Společné znaky lidí – dopis mimozemšťanům

**Cíl:** najít společné znaky člověka a jeho charakteristiku

**Čas:** 20 minut

**Pomůcky:** papír A3, fix

**Forma práce:** skupinová práce, prezentace, diskuse

### Postup práce:

**Krok 1:** Rozdělte žáky a žákyně do čtyř skupin, vyzvěte jednotlivé skupiny, aby si vybrali mluvčího, a uveďte je do situace následujícím textem.

**Krok 2:** *Blíží se konec světa. Na Zemi se řítí obrovský asteroid a zničí ji přesně za 10 minut. Člověk po sobě chce zanechat nějakou stopu. Úkolem každé skupiny je napsat co nejvýstižnější zprávu mimozemské civilizaci o tom, kdo jsou to lidé, co je charakterizuje. Snažte se představit/ popsat/ charakterizovat lidstvo. Jak lidé vypadají? Jaké mají vlastnosti? Co je pro ně typické? Žáci mohou i kreslit.*

**Krok 3:** Procházejte v průběhu aktivity mezijednotlivými skupinami a můžete jemně vyvracet jejich definice lidí (němí, lidé bez nohou, mentálně postižení aj.).

**Krok 4:** Po 10 minutách oznamte žákům a žákyním, že došlo k chybě a že asteroid se Zemi vyhne. Vyzvěte je, aby postupně před ostatními prezentovali zprávu, kterou by zanechali mimozemské civilizaci.

**Krok 5:** Charakteristiky lidstva jsou velmi různorodé. Ale všechny by se daly zpochybnit. Pozor na nebezpečí rozpoutání obšírné debaty. Poukažte na skutečnost, že všichni lidé nevypadají stejně, nedělají stejné věci, ale v něčem přece jen stejní jsou. Znaky, společné všem lidem, vytvoří u žáků a žákyň obecnou představu o lidské identitě. Cílem je zjistit, že hledání normálu je velmi složité, přesto, ať jsme jakkoliv od sebe odlišní - někdo nemá ruku, neumí mluvit aj., vždy každý z nás člověka bezpečně pozná – jsme tedy stejní. Je obtížné vymyslet takové znaky, které by nebyly příliš obecné a nenašly by se výjimky. I přesto jak je

složité člověka definovat, je tu něco, co dělá člověka člověkem – proto, nehledě na tvar očí, barvu pleti, mají všichni lidé stejná práva.

### *Komentář*

*Tato aktivita je inspirována aktivitou s názvem Představení lidského druhu, kterou lze najít na webové stránce [www.crdm.cz/download/publikace/zacneme\\_treba\\_takhle.pdf](http://www.crdm.cz/download/publikace/zacneme_treba_takhle.pdf).*

*Čeho jsme si všimli*

*Žáci a žákyně jsou touto aktivitou také poměrně zaujatí a snaží se co nejlépe definovat člověka. Problémy někdy žáci a žákyně mají s prezentací na větší papír (A3), respektive jeho zaplněním, většinou však jsou schopní vzkaz vytvořit. Důležitá je následná diskuze a rozbor ze strany vyučujících.*

## **6. Závěrečné shrnutí**

**Cíl:** získat zpětnou vazbu, jak žáci a žákyně workshop pochopili

**Čas:** 8 minut

**Forma práce:** diskuse

### **Postup práce:**

**Krok 1:** Vyberte žáka/žákyni, který/kteř byl/byla v průběhu aktivní, komunikativní (lze poskytnout krátký čas, zda někdo projeví zájem sám), a požádejte ho/ji, aby provedl/provedla shrnutí ve smyslu:

*Co z řečeného (provedeného) bylo pro něj/ni osobně důležité?*

*Co bylo podle něj/ni důležité pro ostatní spolužáky a spolužačky?*

*K čemu jednotlivé aktivity směřovaly?*

**Krok 2:** Pokud by byly v jeho/jejím shrnutí mezery, prodlevy, požádejte někoho dalšího o výpomoc. Na závěr sdělte své vlastní pocity z proběhnutých aktivit.



## Alternativní aktivity

### 1. Rozdíl kultury v rodinách

**Cíl:** uvědomit si, jak rozdílná může být kultura rodin v našem nejbližším okolí

**Čas:** 15 minut

**Pomůcky:** papír formátu A4, fix

**Forma práce:** práce ve dvojicích

#### Postup práce:

**Krok 1:** Řekněte, že jsou lidé v podstatě fyziologicky stejní, ale liší se svými zvyky, tradicemi. Čím je společenství širší (např. jednotlivé státy), tím mohou být odlišnější jednotlivé zvyky a tradice. Upozorněte, že se nyní budete zabírat menší sociální skupinou, a to rodinou.

**Krok 2:** Rozdělte žáky a žákyně do dvojic a každé rozdejte list papíru a fix. Úkolem vytvořené dvojice je nalézt alespoň tři rozdílné a tři shodné zvyklosti v jejich rodinách (např. konkrétní zvyky dodržované o Vánocích, společné stolování, slavení narozenin apod. - na tyto příklady by žáci a žákyně však měli přijít sami, směřujte je spíše na pravidla či zvyky v rodině, odrážející se v pravidelném režimu všedních dní).

**Krok 3:** Poté bude následovat prezentace cca pěti dvojic (dle zájmu nebo určité). Každá dvojice uvede, co je v jejich rodinách stejné a čím se liší.

**Krok 4:** Vysvětlete, že tato aktivita má pomoci uvědomit si, jak rozdílné jsou tradice a zvyklosti v našich vlastních rodinách, a tím pádem evokovat uvědomění si odlišností už v našem nejbližším okolí k lepšímu pochopení odlišností v dalších kulturách.

### 2. Vcítování se do druhých (empatie)

**Cíl:** lépe pochopit chování či jednání druhých, sebepoznání

**Čas:** 15 - 20 minut

**Pomůcky:** -

**Forma práce:** práce ve dvojicích

#### Postup práce:

**Krok 1:** Rozdělte žáky a žákyně do náhodných dvojic (učitel, který kolektiv zná, dle nějakých protikladů, např. extrovert-introvert, rychlý-pomalý). Dvojice dostanou za úkol vcítit se do druhého a potom zkusit přehrát typické chování svého protějšku. K přehrání dostane příležitost cca pět žáků, výběr buď dobrovolný, nebo pomocí hodů míčkem.

**Krok 2:** Žáci a žákyně, kteří přehráli chování, a ti, kterých se toto chování týkalo, sdělí své prožitky, pocity.

**Krok 3:** Nakonec se vyjádří i ostatní žáci a žákyně, co si při této aktivitě uvědomili, co prožívali, zda se vyskytl pro ně nějaký nepříjemný pocit, vzpomínka apod.